

the quality of training of artistically oriented specialists who are able to implement innovative teaching methods in their own pedagogical activities.

Attention is drawn to the fact that the future teacher-musician must master various artistic and pedagogical technologies of teaching art subjects, be able to use the acquired skills in his professional activity and be able to independently choose innovative ways of carrying out this activity.

In considering the investigated problem, the essence and content of the key concepts «innovation», «innovative activity of a teacher-musician», «innovative artistic activity» were analyzed. It was determined that innovations are the result of an individual's active search activity and his awareness of the practical significance of such a process for the successful implementation of his professional activity. It is noted that innovative artistic activity has a creative nature, which contributes to the search and implementation of new original ideas.

It has been investigated that the readiness of a music teacher for artistic innovative activity involves the active introduction of integration processes in art education, and the educational process will be successful by means of its preliminary design with the use of innovative artistic and pedagogical technologies, in particular, problem-heuristic and music-informational ones.

The methodological complex of the mentioned technologies was considered, the importance of creating one's own individual and personal style of professional activity of students was noted.

Key words: future teachers-musicians, readiness, artistic innovative activity, innovations, innovative teaching aids, artistic and pedagogical technologies, problem-heuristic technologies, musical and information technologies, methodological complex.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.05>

Білошицький В. В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано зміст і розкрито суть поняття «педагогічні умови», щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту (далі – МОФФКіС) та визначено можливості їх реалізації в процесі професійно-педагогічної підготовки у вищому військовому навчальному закладі (далі – ВЗВО).

Проаналізовано та систематизовано погляди вітчизняних і закордонних науковців щодо дослідження проблеми формування лідерської компетентності у різних фахівців.

Обґрунтовано такі педагогічні умови її формування: педагогічне моделювання формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО; підтримання та розвиток лідерських цінностей, патріотичного виховання, мотивації до лідерської поведінки та діяльності як професіонала в сфері фізичної культури і спорту МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО; авторська комплексна контекстна методика формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО (спекурс «Лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту»); удосконалення критеріїв і показників діагностування рівнів сформованості лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО.

З'ясовано, що ці умови мають бути контекстними та системними, охоплювати такі аспекти їх лідерської підготовки у ВЗВО:

– методологічний – головні ідеї та принципи, на яких відбувається формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО;

– теоретичний – цілі, принципи, зміст і результат їх лідерської підготовки як майбутніх фахівців фізичної культури і спорту;

– методичний – методи, методики і засоби формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО;

– практичний – сучасна навчальна, матеріально-технічна, навчально-спортивна база, яка відповідає вимогам лідерської підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Ключові слова: критерії і показники, лідерська компетентність, майбутній офіцер, методика, педагогічні умови, педагогічне моделювання, формування.

Сьогодні можемо стверджувати про суттєве зростання інтересу науковців і практиків до проблеми формування лідерської компетентності у майбутніх офіцерів і це зрозуміло. Нині триває війна, яка принесла в нашу країну величезну кількість смертей: гинуть військові, гине мирне населення, а найстрашніше, діти. Для зупинення цих смертей і перемогти ворога Збройним силам України (далі – ЗСУ) потрібні офіцери-лідери, які здатні приймати відповідальні рішення в нестандартних критичних ситуаціях бойової діяльності і це в майбутньому впливатиме на збереження життя та здоров'я підлеглих, підтримання їх психічної та бойової готовності до виконання бойових завдань.

Підсумовуючи робимо висновок, що всі майбутні офіцери повинні отримати не тільки основну професійну освіту та сформовану військово-професійну компетентність, але й мати сформовану лідерську компетентність як автентичного сучасного військового професіонала. Все це актуалізує потребу в обґрунтуванні педагогічних умов формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО.

Проблемі обґрунтування педагогічних умов формування та розвитку певної компетентності у процесі підготовки військових присвячено багато наукових праць, а саме такі: О. Бойко (педагогічні умови впровадження у навчально-виховний процес ВЗВО методики формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів); І. Беліков (педагогічні умови формування організаційної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту); Є. Кирпенко, В. Ягупов (організаційно-педагогічні умови формування методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури та спорту); Д. Погребняк (організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту); В. Неїжмак, В. Царенко (педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів); В. Ягупов, О. Кириченко (педагогічні умови формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту).

Проте на сьогодні недостатньо вирішеними в педагогічних дослідженнях залишаються проблемні питання щодо обґрунтування і розроблення педагогічних умов, які забезпечать цілеспрямоване формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО.

Мета статті: обґрунтування педагогічних умов, які забезпечуватимуть формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО.

Науковий аналіз категорії «умова» вказує на її достатньо широке смислове значення. У словниковій літературі її тлумачать так:

– як «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь», «обставини, особливості реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється», «правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь», «сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь» [7, с. 617];

– як «умова – філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує» [11, с. 482];

– як «необхідна обставина, яка уможливує здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [4, с. 1506].

Отже, поняття «умова» у педагогіці – це:

1) комплекс чітких педагогічних заходів, який забезпечить результативність педагогічної діяльності тих, хто вчить, і навчальної діяльності тих, хто вчиться;

2) педагогічні чинники, що благотворно впливають на досягнення мети педагогічного дослідження та сприяють успішному вирішенню поставлених дослідницьких та інших завдань.

Однак, нерідко науковці формулюють педагогічні умови без певного пояснення, що вкладається в їх значення. Аналіз та узагальнення наявних наукових джерел свідчить про обґрунтованість такого твердження, оскільки більшість науковців не розуміють значення і призначення педагогічних умов у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти. Розглянемо різні наукові підходи до визначення змісту поняття «педагогічні умови» у педагогіці. У довіднику з професійної педагогіки А. Семенової визначено «педагогічні умови» як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний професійний процес професійної підготовки педагогів, що опосередковується активністю особистості, груп людей [10, с. 193].

Т. Гончаренко класифікує педагогічні умови так:

– об'єктивні умови, що забезпечують функціонування педагогічної системи, охоплюють нормативно-правову базу сфери освіти, засоби інформації й інше і виступають як одна з причин, що спонукає учасників освітнього процесу до адекватних проявів себе в ній;

– суб'єктивні умови – впливають на функціонування і розвиток педагогічної системи, відображають можливості учасників педагогічної діяльності, рівень узгодженості їхніх дій, міру особистої значущості, цільових пріоритетів і провідних задумів освіти для тих, хто вчиться;

– загальні умови – сприяють функціонуванню і розвитку педагогічної системи (соціальні, економічні, культурні, національні, географічні та ін.);

– специфічні умови – особливості соціально-демографічного складу тих, кого вчать, місцезнаходження освітнього закладу, матеріальні можливості закладу освіти, устаткування освітнього процесу, виховні можливості навколишнього середовища [5, с. 108].

На думку О. Петрачкова та О. Поливанюка, педагогічні умови формування професійної компетентності військових фахівців уявляють собою «спеціально спроектовані фактори впливу на зовнішні та внутрішні обставини професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту ЗС України, які сприяють їхньому професійному розвитку і саморозвитку, готовності до розвитку як професійних, так і особистісних здібностей, формуванню стійких професійних компетенцій в умовах освітнього середовища вищого військового навчального закладу». [8, с. 241].

Достатньо інтересними є думки А. Литвина, який під «педагогічними умовами» розуміє особливості організації навчально-виховного процесу, які певним чином впливають на результати виховання, навчання та розвитку особистості того, хто набуває певну освіту, об'єктивно забезпечують можливість їх поліпшення шляхом впровадження певної парадигми освіти, застосування сучасних освітніх методик навчання і виховання, інноваційних технологій, упровадження педагогічного досвіду: «...комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри всіх його учасників» [6, с. 28–29].

Цікава думка належить І. Бахову, який педагогічні умови визначає як «комплекс взаємодіючих заходів навчально-виховного процесу, що спрямований на формування певної компетентності та забезпечує перехід на більш високий рівень її сформованості» [1, с. 31]. Такий підхід можна вважати більш-менш обґрунтованим.

Слушно висловлюється В. Свистун, яка визначає педагогічні умови такими, які «створюються суб'єктами педагогічної діяльності в навчальному процесі та забезпечують формування професійної компетентності персоналу» [9, с. 33]. Вважаємо, що така думка є системною та обґрунтованою.

Аналіз, систематизація та конкретизація наукових джерел дають можливість нам зробити висновок, що під педагогічними умовами формування лідерської компетентності МОФФКіС слід розуміти сукупність оптимальних педагогічних заходів у ВЗВО для їх професійно-педагогічної підготовки, що забезпечуватиме сприятливе педагогічне середовище для формування їх лідерської компетентності у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Слід також враховувати, на нашу думку, такі вихідні дані для обґрунтування педагогічних умов формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО:

- специфіку лідерської діяльності майбутніх – офіцерів фахівців фізичної культури і спорту як суб'єктів військового управління у військових частинах;
- структуру їх лідерської компетентності, як фахівців фізичної культури і спорту у військових частинах з урахуванням специфіки реалізації ними своїх посадових компетенцій;
- наявні методики, методи та засоби формування їх лідерської компетентності;
- організаційно-педагогічний потенціал ВЗВО щодо цілеспрямованого формування у них лідерської компетентності як майбутніх організаторів і управлінців фізичної підготовки та спорту на посаді начальника фізичної підготовки і спорту військової частини.

Для забезпечення результативності лідерської підготовки необхідно обґрунтувати низку педагогічних умов, які будуть здійснювати суттєвий вплив на формування лідерської компетентності у МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО. У процесі обґрунтування відповідних педагогічних умов важливо враховувати та виокремити міжпредметні зв'язки в їх професійно-педагогічній підготовці, оскільки така підготовка фахівців фізичної культури і спорту в ЗС України є, на нашу думку, сукупністю військово-професійних і фахових дисциплін і методика їх викладання, які роблять можливим їх якісну лідерську підготовку. У зв'язку з цим вони мають містити та охоплювати основні аспекти їх лідерської підготовки – методологічний, теоретичний, методичний і прикладно-практичний.

Методологічний аспект містить провідні ідеї та основні принципи, на основі яких відбувається формування їх лідерської компетентності в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО. Важливо враховувати та дотримуватись вимог і принципів таких методологічних підходів:

- системного (комплексний підхід щодо формування їх лідерської компетентності в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО, зокрема дотримуватися вимог цілеспрямованості, структурності, функціональності та контекстності);
- аксіологічного (базується на понятті «цінність» і має задовольняти потреби кожного курсанта як майбутнього фахівця, так і педагогічного складу ВЗВО, а також включати спільні ідеї, потреби і спонукання у вигляді ціннісних норм і ціннісного ідеалу взагалі та формування їх лідерської компетентності в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО, зокрема);
- компетентнісного (формування не тільки теоретичного мислення, а насамперед практичного – професійно-педагогічного – мислення як офіцера та педагога, формування, розвиток і вдосконалення їх практичних лідерських здатностей у процесі їх професійно-педагогічної підготовки; він також орієнтує суб'єктів освітнього процесу на виховання мотиваційної, патріотичної сфер, відповідає за формування та розвиток професійно-важливих лідерських якостей майбутніх офіцерів);
- контекстного (конкретний контекст – військово-професійна лідерська діяльність як майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту);
- суб'єктно-діяльнісного (майбутній фахівець має бути суб'єктом лідерської діяльності та готовим до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з іншими суб'єктами військово-професійної діяльності та лідерської поведінки у військовій частині, а також він має бути суб'єктом лідерської діяльності для успішної реалізації свого лідерського потенціалу).

Теоретичний аспект включає поставлені цілі, принципи, зміст і результат їх лідерської діяльності, що складає зміст формування лідерської компетентності як майбутніх фахівців фізичної підготовки і спорту. Ці знання мають бути насамперед доступними у навчанні, міжпредметними для успішної активізації пізнавальної діяльності фахівців і сприяти поліпшенню якості знань, умінь і навичок.

Методичний аспект – це насамперед основні методи, технології, засоби і методики формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО.

Практичний аспект – наявність сучасної навчальної, матеріально-технічної та інформаційної бази, яка відповідає вимогам інформаційного суспільства та специфіці лідерської поведінки МОФФКіС.

Під час обґрунтування педагогічних умов нами враховано вищезазначені методологічні аспекти, а також був використаний метод експертного оцінювання: способи та прийоми прогнозування та оцінювання професіоналами – експертами певних результатів діяльності, у тому числі й наукових, а також майбутніх результатів діяльності на основі їх прогнозів [14, с. 228].

При застосуванні методу експертного оцінювання проводиться опитування спеціальної групи експертів з метою визначення певних змінних величин – критеріїв оцінювання, необхідних для діагностування досліджуваного проблемного питання, на яке ні наука, ні практика не дає однозначної відповіді. До складу експертів слід включати професіоналів із різними типами мислення – образного і словесно-логічного, теоретичного і практичного, творчого та нешаблонного, що сприяє успішному розв'язанню проблеми експертизи [14, с. 228].

Для забезпечення валідності результатів отриманих цим методом залучені нами експерти достатньо обізнані із досліджуваною проблемою та мають такі характеристики: високий рівень загальної, професійної та фахової видів ерудиції, високу професійну і фахову компетентність, достатній практичний досвід професійної діяльності, здатність давати чіткі вичерпні критичні та водночас об'єктивні відповіді, до того ж експертотом [14, с. 228]. Дуже важливим аспектом є те, що всі експерти дотримувалися анонімності і це допомогло уникнути можливості групових роздумів над даною проблемою.

Отже, проаналізувавши науково-педагогічну літературу та опрацювавши результати проведеного експертного оцінювання дали нам можливість зробити висновок, що для успішного формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО доцільно доповнити систему військово-професійної та фахової підготовки конкретними педагогічними умовами.

Педагогічне моделювання формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО, яка за рахунок чіткого конструювання та логічної побудови міжблокових зв'язків наочно та системно відображає головні складові формування лідерської компетентності у процесі професійно-педагогічної підготовки та їх зв'язок від мети до результату. Головною метою створення моделі є можливість спроектувати процес формування психолого-педагогічного явища для виявлення варіантів підвищення результативності та удосконалення навчально-виховного процесу у ВЗВО. Таке педагогічне моделювання допомагає скорелювати суб'єкт-суб'єкту взаємодію у процесі лідерської підготовки між військовими педагогами та майбутніми офіцерами.

Підтримання та розвиток лідерських цінностей, всебічного патріотичного виховання, мотивування лідерської поведінки та діяльності як професіонала у сфері фізичної культури і спорту МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО. На нашу думку, ця умова є однією з ключових, яку потрібно реалізувати, оскільки служіння своїй державі, своєму народу є професійний обов'язок кожного офіцера. Цінності зумовлюють найважливіше для кожного з них, як справжнього військового професіонала – офіцера та фахівця – начальника фізичної підготовки і спорту військової частини – ставлення до забезпечення фізичної підготовленості та готовності особового складу військової частини до бойової діяльності, оскільки чим краще буде фізично підготовлений військовослужбовець, тим ефективніше він зможе виконувати бойові завдання на передовій. А сформовані цінності формують його мотиваційну сферу як суб'єкта військового управління [12, с. 215].

Важливість формування змісту мотиваційної сфери зумовлена взаємозв'язком та єдністю функції мотивації – потреба, як правило, виконує функцію спонукання, мета – спрямовує й організує лідерську поведінку та діяльність, а мотив – утворює смисл військово-професійного та фахового буття як офіцера-лідера та фахівця фізичної культури та спорту у військовій частині [12, с. 215].

Військових лідерів слід виховувати на патріотизмі, повазі до товаришів по службі як бойових побратимів, виконанні почесної місії – служінню Україні та захисту свого народу.

Авторська комплексна контекстна методика формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО (спекурс «Лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту»). У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «методика» трактується як «сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь якої роботи» [4, с. 664]. На думку В. Ягупова, методика означає «конкретні форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється все більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання» [13, с. 357]. Але якщо брати до уваги інше джерело, наприклад, О. Бойко вважає, що основою методики навчання є «ідея керування дидактичним процесом, проектування і відтворення навчального циклу» [3, с. 136]. На основі аналізу педагогічної теорії, узагальненню педагогічної практики, наявності різних наукових підходів щодо військово-професійної та фахової підготовки, стала необхідність у розробленні та застосуванні авторської методики формування лідерської компетентності, що нами реалізується за допомогою спецкурсу «Лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту», як начальників фізичної підготовки і спорту у військових частинах.

Під авторською методикою розуміємо провідну ідею, основні принципи та види навчальних занять і обов'язково засоби педагогічного впливу з метою формування лідерської компетентності на основних етапах їх лідерської підготовки у ВЗВО.

Завдання методики такі:

- формування у МОФФКіС цінностей, патріотичної вихованості та вмотивованості до лідерської поведінки та діяльності як професіоналів у сфері фізичної культури і спорту;
- формування у МОФФКіС теоретичного і практичного лідерського мислення як майбутніх суб'єктів фізичної культури і спорту у військових частинах;
- формування у МОФФКіС лідерських знань, умінь, навичок і здатностей як майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військових частин за допомогою контекстних методів навчання.

Використання об'єктивних критеріїв і показників діагностування рівнів сформованості лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки. Для з'ясування реальних результатів сформованості лідерської компетентності МОФФКіС, а також можливості проведення заходів корегування у процесі її формування, важливо визначити критерії та показники оцінювання її сформованості, які б відповідали методологічним вимогам об'єктивності, контекстності, достовірності та достатності. На основі врахування змісту та структури лідерської компетентності нами було визначено такі критерії:

- аксіологічно-мотиваційний (показники – лідерські цінності, лідерська мотивація та бажання до лідерської поведінки та діяльності як професіонала в сфері фізичної культури і спорту у військовому середовищі);
- знанієвий (показники – теоретичні знання МОФФКіС щодо своєї лідерської поведінки та діяльності як офіцера; військово-професійні та фахові знання, які містять лідерський аспект та лідерський стиль управлінської діяльності; знання про лідерство та лідерську поведінку як майбутнього начальника фізичної підготовки і спорту військової частини);
- праксеологічний (показники – практичні лідерські навички, уміння та здатності МОФФКіС щодо своєї лідерської поведінки та діяльності як офіцера; військово-професійні та фахові уміння та здатності, які містять лідерський аспект і лідерський стиль управлінської діяльності; практичні лідерські навички, уміння та здатності, необхідні для лідерської поведінки як начальника фізичної підготовки і спорту військової частини);
- психологічний (показники – домінантність (лідерство); цілеспрямованість; сміливість і рішучість; наполегливість і завзятість; ініціативність і самостійність; самовладання і витривалість);
- рефлексивний (показники – усвідомлення і сприйняття самого себе як суб'єкта – лідера (лідерська суб'єктність); відповідальність; рефлексивність) [2, с. 23].

Визначили також рівні її сформованості – низький, достатній, середній і високий. Всі ці складові допомагають нам досить точно та об'єктивно з'ясувати як результат формування лідерської компетентності, так і проводити корегувальні дії у процесі її формування у ВЗВО.

Використання обґрунтованих нами педагогічних умов в освітньому процесі ВЗВО сприятиме покращенню та цілеспрямованому формуванню у МОФФКіС лідерської компетентності. Додатково це допоможе створити між деякими дисциплінами міжпредметні зв'язки, які позитивно вплинуть на загальний результат військово-професійної підготовленості загалом.

Висновки:

- розкрито суть поняття «педагогічні умови» щодо формування лідерської компетентності МОФФКіС та визначено можливості їх реалізації в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО;
- проаналізовано та систематизовано погляди вітчизняних і закордонних науковців щодо дослідження проблеми формування лідерської компетентності у різних фахівців;
- обґрунтовано такі педагогічні умови її формування: педагогічне моделювання формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО: підтримання та розвиток лідерських цінностей, патріотичного виховання, вмотивованості до лідерської поведінки та діяльності як професіонала у сфері фізичної культури і спорту МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО; авторська комплексна контекстна методика формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО (спекурс «Лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту»); удосконалення критеріїв і показників діагностування сформованості лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО.

Створення та обґрунтування педагогічної моделі формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВЗВО.

Використана література:

1. Бахов І. С. Педагогічні умови формування професійно-комунікативної компетентності перекладачів в системі вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка»*. 2009. Додаток 4, том II (14), Тем. вип. № 3. «Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». С. 313-323.

2. Білошицький В. В. Критерії і показники діагностування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки. *Військова освіта*: зб. наук. пр. Національного університету оборони України. 2023. № 47. С. 19-29.
3. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005. 217 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
5. Гончаренко Т. Є. Роль педагогічних умов у забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх інженерів-програмістів у технічному університеті. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2015. № 1. С. 105-113.
6. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.
7. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т.; уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. Київ: Аконті, 2005. Т. 3. 863 с.
8. Петрачков О. В., Поливаник В. В. Визначення педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців з фізичної культури і спорту Збройних Сил України. *Військова освіта*: зб. наук. пр. Національного університету оборони України. 2021. № 43. С. 234-243.
9. Свистун В. І. Педагогічні умови професійного навчання персоналу на виробництві. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2012. Вип. 3. С. 31-36.
10. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 221 с.
11. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія / голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
12. Ягупов В. В., Білошицький В. В. Сутність, структура і зміст лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2023. № 1. С. 210-219.
13. Ягупов В. В. Військова дидактика: навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2000. 400 с.
14. Ягупов В. В. Теорія і методологія військово-педагогічних досліджень: підручник. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 444 с.

References:

1. Bakhov I. S. (2009) Pedagogical conditions for the formation of professional and communicative competence of translators in the system of higher education. [Pedagogical conditions for the formation of professional and communicative competence of translators in the system of higher education]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni T. Shevchenka. Seriya «Sotsiologhiia. Psykholohiia. Pedagoghika»*. Dodatok 4, tom II (14), Tem. vyp. № 3. «Vyshcha osvita u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru». S. 313-323 [in Ukrainian].
2. Biloshytskyi V. V. (2023) Kryterii i pokaznyky diahnostuvannya liderskoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv – fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu v protsesi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky. [Criteria and indicators for diagnosing the leadership competence of future officers – specialists in physical culture and sports in the process of professional and pedagogical training]. *Viiskova osvita*: zb. nauk. pr. Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. № 47. S. 19-29 [in Ukrainian].
3. Boiko O. V. (2005) Formuvannya hotovnosti do upravlinskoi diialnosti u maibutnikh mahistriv viiskovo-sotsialnoho upravlinnia. [Formation of readiness for managerial activity in future masters of military and social management] : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Kyiv. 217 s. [in Ukrainian].
4. Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] : 250000 / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin : Perun, VIII. 1728 s. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> [in Ukrainian].
5. Honcharenko T. Ye. (2015) Rol pedahohichnykh umov u zabezpechenni yakosti profesiinoy pidhotovky maibutnikh inzheneriv-prohramistiv u tekhnichnomu universyteti. [The role of pedagogical conditions in ensuring the quality of professional training of future software engineers at a technical university]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy*. № 1. S. 105-113 [in Ukrainian].
6. Lytvyn A. V. (2014) Metodolohichni zasady poniattia «pedahohichni umovy». [Methodological foundations of the concept of «pedagogical conditions»]. Lviv : SPOLOM. 76 s. [in Ukrainian].
7. Novyi tлумачnyi slovnyk ukrainskoi movy. [New explanatory dictionary of the Ukrainian language] : u 3 t.; uklad. V. Yaremenko, O. Slipushko. Kyiv: Akonit, 2005. T. 3. 863 s. [in Ukrainian].
8. Petrachkov O. V., Polyvaniuk V. V. (2021) Vyznachennia pedahohichnykh umov formuvannya profesiinoy kompetentnosti maibutnikh viiskovykh fakhivtsiv z fizychnoi kultury i sportu Zbroinykh Syl Ukrainy. [Determination of pedagogical conditions for the formation of professional competence of future military specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine]. *Viiskova osvita* : zb. nauk. pr. Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. № 43. S. 234-243 [in Ukrainian].
9. Svystun V. I. (2012) Pedahohichni umovy profesiinoho navchannia personalu na vyrobnytstvi. [Pedagogical conditions of professional training of personnel in production]. *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy*. Vyp. 3. S. 31-36 [in Ukrainian].
10. Slovnyk-dovidnyk z profesiinoy pedahohiky. [Dictionary-handbook of professional pedagogy] / za red. A. V. Semenovoi. Odesa: Palmira, 2006. 221 s. [in Ukrainian].
11. Filozofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. [Philosophical encyclopedic dictionary] : entsyklopedyia / holov. red. V. I. Shynkaruk. Kyiv : Abrys, 2002. 742 s. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096> [in Ukrainian].
12. Yahupov V. V., Biloshytskyi V. V. (2023) Sutnist, struktura i zmist liderskoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv – fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu [The essence, structure and content of leadership competence of future officers – specialists in physical culture and sports]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: pedahohika*. № 1. S. 210-219 [in Ukrainian].
13. Yahupov V. V. (2000) Viiskova dydaktyka. [Military didactics] : navch. posib. Kyiv : VPTs «Kyivskiy universytet». 400 s. [in Ukrainian].
14. Yahupov V. V. (2019) Teoriia i metodolohiia viiskovo-pedahohichnykh doslidzhen. [Theory and methodology of military-pedagogical research] : pidruchnyk. Kyiv : NUOU imeni Ivana Cherniakhovskoho. 444 s. [in Ukrainian].

V. Biloshytskiy. Pedagogical conditions for the formation of leadership competence of future officers – specialists in physical culture and sports in the process of professional and pedagogical training

The article substantiates the content and reveals the essence of the concept of "pedagogical conditions" regarding the formation of leadership competence of future officers – specialists in physical culture and sports (hereinafter – FOSPCaS) and identifies the possibilities of their implementation in the process of professional and pedagogical training in a higher military educational institution (hereinafter – HMEI).

The views of domestic and foreign scientists regarding the study of the problem of formation of leadership competence among various specialists were analyzed and systematized.

The following pedagogical conditions for its formation are substantiated: pedagogical modeling of the formation of leadership competence of FOSPCaS in the process of professional and pedagogical training at HMEI; maintenance and development of leadership values, patriotic upbringing, motivation for leadership behavior and activities as a professional in the field of physical culture and sports of the FOSPCaS in the process of professional and pedagogical training at HMEI; the author's complex contextual method of forming the leadership competence of future officers – specialists in physical culture and sports in the process of professional and pedagogical training at HMEI (special course "Leadership competence of future officers – specialists in physical culture and sports"); improvement of criteria and indicators for diagnosing the levels of formation of leadership competence of FOSPCaS in the process of professional-pedagogical training at HMEI.

It was found out that these conditions should be contextual and systemic, covering the following aspects of their leadership training in higher educational institutions:

– methodological – the main ideas and principles on which the leadership competence of FOSPCaS is formed in the process of professional-pedagogical training at HMEI;

– theoretical – goals, principles, content and result of their leadership training as future specialists in physical education and sports;

– methodical – methods, techniques and means of formation of leadership competence of FOSPCaS in the process of professional and pedagogical training at HMEI;

– practical – a modern educational, material and technical, educational and sports base that meets the requirements of leadership training of future physical culture and sports specialists.

Key words: criteria and indicators, leadership competence, future officer, methodology, pedagogical conditions, pedagogical modeling, formation.

УДК 373.2+373.3]378.22

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.06>

Борин Г. В., Максименко Н. Б., Барило С. Б.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ

У статті представлено теоретичний аналіз проблеми забезпечення наступності дошкільної і початкової ланок освіти в процесі фахової підготовки бакалаврів. Визначено суперечності, які існують на сучасному етапі розвитку педагогічної думки щодо означеної проблеми та потребують послідовного вирішення. Описано дискусію у колі вітчизняних науковців щодо застосування методів, форм та прийомів навчання в процесі фахової підготовки бакалаврів до роботи з дітьми різних вікових категорій. Проаналізовано різні підходи до визначення поняття «наступність у навчанні». Запропоновано авторське визначення означеного наукового феномена. Виокремлено освітні підходи до підготовки бакалаврів на рівні методології й сучасної філософії освіти: особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, акмеологічно-синергетичний.

Зазначено, що важливим компонентом системи підготовки педагогів є впровадження в освітній процес закладів вищої освіти активних форм та методів навчання, серед яких: моделювання професійних ситуацій, кейс-метод, ділові ігри, інтерактивні методи, технології розв'язання дискусійних питань, різні види тренінгів, проєктне навчання, стратегії критичного мислення, технології розвитку творчих здібностей.

Окреслено умови, які забезпечують ефективність означеного процесу, зокрема: врахування специфічних особливостей кожної із ланок системи освіти; взаємозв'язок змісту дошкільного навчання і початкової школи на теоретичному та практичному рівнях; розробка інноваційних методик навчання і виховання з урахуванням особливостей кожного ступеня; подолання психолого-педагогічних «бар'єрів», які виникають під час реалізації зв'язку суміжних ступенів системи освіти.

Запропоновано напрями наступних наукових досліджень з порушеної проблеми, до яких віднесено вдосконалення підготовки майбутніх бакалаврів до означеного виду діяльності засобами впровадження в освітній процес ЗВО інноваційних освітніх технологій.

Ключові слова: наступність у навчанні, засоби забезпечення наступності, дошкільна і початкова ланки освіти, заклади вищої освіти, майбутні бакалаври, фахова підготовка.